

Центральноукраїнський
державний
педагогічний
університет
імені Володимира
Винниченка

Силабус навчальної дисципліни

Назва дисципліни **Філософія**

Статус дисципліни: *нормативна*

Галузь знань	-				
Спеціальність	014.07 Середня освіта (Географія)				
Освітня програма	Середня освіта (Географія та Мова і література (англійська))				
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти				
Форма навчання	Денна, заочна				
Курс	II				
Семестр	IV				
Обсяг дисципліни	Кредити	3	Години 90	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>
	Лекційні			20	6
	Практичні/семінарські			14	4
	Лабораторні			0	
	Самостійна робота			56	80
Семестровий контроль	Екзамен				
Викладач	Русул Олег Васильович, кандидат філософських наук, доцент				
Контактна інформація	ел. адреса викладача: rusul05071@gmail.com				
Кафедра	Філософії, політології та психології				
Факультет	Історії, бізнес-освіти та права				
Предмет навчання (Що буде вивчатися)	Предмет: світ у цілому (природа, суспільство і мислення) у своїх найзагальніших закономірностях, розглядуваний під кутом зору суб'єкт-об'єктного відношення.				
Мета (Чому це цікаво/потрібно вивчати)	Метою курсу є світоглядно-методологічна підготовка студентської молоді, що сьогодні є неможливою без філософії як теоретичної основи духовної культури.				
Компетентності	Загальні компетентності: ЗК1 – базові знання з дисциплін соціально-гуманітарної підготовки в обсязі, необхідному для засвоєння фахових дисциплін та професійної діяльності вчителя. ЗК2 – здатність до критичного осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей, зрозумілого і недвозначного донесення власних висновків, а також знань і пояснень, що їх обґрунтовують, до осіб, які навчаються. ЗК3 – здатність до провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності. ЗК4 – здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя. ЗК5 – здатність застосовувати набуті знання на практиці, критично сприймати інформацію, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї (креативність), приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися та діяти в новій ситуації.				

	<p>Інструментальні компетентності: ЗК9 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Міжособистісні компетентності: ЗК12 – здатність діяти на засадах етичних міркувань (мотивів), дотримуватися гендерної рівності, позитивно ставитися до представників інших культур, застосовувати соціальні навички (softskills).</p> <p>Фахові компетентності: ФК10 – здатність до системного географічного мислення, критичного сприйняття інформації, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.</p> <p>ФК12 – здатність пояснювати геоекологічні аспекти функціонування природно-техногенних систем, прагнення до збереження навколишнього середовища, раціонального природокористування, охорони ландшафтного різноманіття та біорізноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності, розуміти та пояснювати стратегію збалансованого розвитку людства.</p> <p>Фахові компетентності додаткової спеціальності (ФКДС): ФКДС4 - Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній та письмовій формах державною мовою, англійською мовою, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.</p>
<p>Програмні результати <i>(Чому можна навчитися)</i></p>	<p>ПРН6 – володіє базовими знаннями з дисциплін суспільно-гуманітарної підготовки, оцінює і прогнозує політичні, економічні, соціальні, культурні процеси та явища.</p> <p>Уміння ПРН8 – географічно мислить, критично сприймає інформацію; пояснює основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації; встановлює географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.</p> <p>Комунікація ПРН18 – розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу, співробітництва та гендерної рівності.</p> <p>ПРНДС5 - Забезпечує діалог культур у процесі вивчення англійської мови літератури, створює умови для міжкультурної комунікації, використовує гуманістичний потенціал англійської мови та літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p>
<p>Зміст дисципліни</p>	<p><i>Тема 1. Предмет філософії</i> <i>Тема 2. Формування філософських традицій</i> <i>Тема 3. Філософія Античності</i> <i>Тема 4. Філософська думка Середньовіччя та Відродження</i> <i>Тема 5. Філософія Нового Часу та Просвітництва</i> <i>Тема 6. Німецька класична філософія</i> <i>Тема 7. Сучасна західна філософія</i></p>

	<p><i>Змістовий модуль II</i></p> <p><i>Тема 8.Єдність світу та багатоманітність реальності</i></p> <p><i>Тема 9.Матерія і дух. Природа</i></p> <p><i>Тема 10.Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння</i></p> <p><i>Тема 11. Основні проблеми гносеології</i></p> <p><i>Тема 12. Філософія свідомості</i></p> <p><i>Тема 13. Соціальна філософія та філософія історії</i></p> <p><i>Тема 14. Філософська антропологія</i></p> <p><i>Тема 15. Філософія науки.</i></p>
<p>Критерії оцінювання роботи студентів</p>	<p>Критеріями оцінки є:</p> <p>усні відповіді:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повнота розкриття питання; • логіка викладання, культура мови; • емоційність та переконаність; • використання основної та додаткової літератури; • аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки; <p>виконання письмових завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повнота розкриття питання; • цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; • акуратність оформлення письмової роботи. <p>Максимальний бал за виступ з питань певної теми модуля на семінарському занятті – 4 бали:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 б. ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить покликання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує. • 3 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей. • 2 б. ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок. • 1 б. одержує студент, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.
<p>Політика курсу</p>	<p>До 8-ми балів студент може отримати за виконані завдання самостійної роботи з певної теми модуля, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.</p> <p>Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.</p>

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі – роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, були учасниками олімпіад, конкурсів тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 8 балів**.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Контрольна робота у формі чотирирівневих завдань передбачено за результатами вивчення тем модуля 1 і модуля 2.

Тривалість виконання контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин.

До контрольної роботи допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

Для проведення контрольної роботи розроблені контрольні завдання двох варіантів, які є рівнозначні за трудомісткістю.

За виконання контрольної роботи студент отримує бал, який враховується в процесі розрахунків підсумкової семестрової оцінки:

максимальна кількість балів – 8).

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання контрольних завдань викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати контрольних робіт доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання контрольних робіт допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Філософія» передбачена така форма семестрового контролю, як **екзамен**, який проводиться наприкінці семестру.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 60 балів) визначається як сума балів поточного контролю. Екзамен виставляється за результатами - 40 балів максимум.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни (набрали не менше 60 % від 100 балів) за шкалою ECTS оцінка заноситься у Відомість обліку успішності, Залікову книжку студента. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX,F) за результатами семестрового й екзаменаційного контролю, студент обов'язково

здійснює перекладання для ліквідації академічної заборгованості.

Інформаційне
забезпечення

Online-ресурси:

1. Аренд Г. Становище людини. Пер. з англ. Львів: Літопис. 1999. 254 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Arendt_Hanna/Stanovysche_liudyny.pdf? Назва з екрана.

2. Аристотель. Нікомахова етика. Пер. з давньогрецької, коментарі В. Ставнюк. Київ: Аквілон-плюс. 2002. 480 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle/Nikomakhova_etyka.pdf?

Назва з екрана.

3. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Пер. з фр. В. Ховхун. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 230 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Jean_Vaudrillard/Symuliakry_i_symulia_tsiia.pdf? Назва з екрана.

4. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія. Пер. з нім. Є. Причепій. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія: Навч. посібник. Упорядники В.В. Лях, В.С. Пазенок. Київ: Либідь. 1996. С. 62–94. [Електронний ресурс].

Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Husserl_Edmund/Kryza_yevropeiskoho_liudstva_i_filosofia.pdf? Назва з екрана.

5. Лао-цзи. Даодецзін. Пер. з китайської Ян Хін-шун, Ж. Линьов. Всесвіт. Український журнал іноземної літератури. 1998. № 10. (Сторінки не вказані в оригіналі). [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

<https://shron1.chtyvo.org.ua/Laozi/Daodetszin.pdf>? Назва з екрана.

6. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвиненого постіндустріального суспільства. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ: Либідь. 1996. С. 87–134. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Marcuse_Herbert/Odnovymirna_liudyna.pdf? Назва з екрана.

7. Ніцше Ф. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів. Пер. з нім. А. Савченко; худож.-оформлювач О.А. Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо. 2020. 187 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»). [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Nietzsche_Friedrich/Shopenhauer_iak_v_khovatel_Sutink_y_idoliv.pdf? Назва з екрана.

8. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. Любов і справедливість. Пер. з фр. Київ: Дух і літера. 2002. 114 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Riceur_Paul/Ljubov_i_spravedlyvist.pdf?

9. Свендсен Л. Філософія свободи. Пер. з норвезької Софії Волковецької. Київ: Ніка- Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко. 2016. 336 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”».

https://shron1.chtyvo.org.ua/Svendsen_Lars/Filosofia_svobody.pdf?

Назва з екрана.

10. Філософія як історія філософії: Підручник. За заг. ред. В.І. Ярошовця. Київ: Центр учбової літератури. 2010. 648 с.

	<p>https://shron1.chtyvo.org.ua/Bychko_Ada/Filosofiiia_iak_istoriia_filosofii.pdf? Назва з екрана.</p> <p>11. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Лекції. Пер. з нім. П. Таращук. Київ: Основи. 1998. 709 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Freud_Sigmund/Vstup_do_psykhoanalizu.pdf? Назва з екрана.</p> <p>12. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2017. 192 с. [Електронний ресурс]. Сайт «Електронна бібліотека “Чтиво”». https://shron1.chtyvo.org.ua/Fromm_Erich/Mystetstvo_liubovi.pdf? Назва з екрана.</p>
<p>Матеріально-технічне забезпечення</p>	<p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Августин, святий. Сповідь. Переклад В.С. Бойка; передмова і примітки П.О. Ніколова; худож.-ілюстратор І.І. Ячін; худож.-оформлювач Б.П. Бублик. Харків: Фоліо. 2012. 346 с. (Серія «Бібліотека світової літератури»). 2. Бадью А. Етика. Нарис про розуміння зла. Пер. з фр. В. Артюха і А. Репи. Київ: Комубук. 2016. 192 с. 3. Баландье Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. О. Хоми. Київ: Альтпрес. 2002. 252 с. (Серія «Сучасна гуманітарна бібліотека»). 4. Бубер М. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Пер. з нім. Київ: Дух і літера. 2012. 272 с. 5. Вандельфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. Пер. з нім. В. Кебуладзе. Київ: ППС-2002. 2004. 206 с. (Серія «Сучасна гуманітарна бібліотека»). 6. В'єйорка М. Віднайдення сенсу (Суб'єкт перед лицем глобалізації). Пер. з фр., передмова, примітки В. Омелянчика. Київ: Стилос. 2017. 288 с. (Серія «Сучасна французька думка». Книга 3). 7. Гейзинга Й. Homo ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури. Пер. з англ. О. Мокровольського. Київ: Основи. 1994. 250 с. 8. Кайку М. Майбутнє розуму. Наукові спроби досягнути, вдосконалити і підсилити інтелект. Пер. з англ. А. Кам'янець. Львів: Літопис. 2020. 408 с. 9. Камю А. Бунтівна людина. Камю А. Вибрані твори. У 3-х т. Т. 3. Ессе. Пер. з фр. Харків: Фоліо. 1997. С. 181–438. 10. Кант І. Критика практичного розуму. Пер. з нім. Київ: Юніверс. 2004. 240 с. (Серія «Філософська думка»). 11. Кассірер Е. Дослідження людини. Вступ до філософії культури. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 174–186. 12. Козловський П. Постмодерна культура. Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрями. Хрестоматія: Навч. посібник. Упорядники В.В. Лях, В.С. Пазенок. Київ: Либідь. 1996. С. 245–294. 13. Кримський С. Під сигнатурою Софії. Київ: Видавничий дім «KM Academia». 2008. 367 с. 14. Маркузе Г. Ерос і цивілізація. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 470–478. 15. Марсель Г. Homo viator. Пер. з фр. В. Шовкун. Київ: Видавничий дім «KM Academia». 1999. 320 с. (Серія

«Християнські мислителі». Випуск 2).

16. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім. А. Савченко. Харків: Фоліо. 2019. 256 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»).
17. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. Вибрані твори. Пер. з іспанської. Київ: Основи. 1994. С. 15–90.
18. Платон. Бенкет. Пер. з давньогрецької і коментарі У. Головач, вступ. стаття Дж. Реале. Вид. 2-е, випр. Львів: Видавництво Українського католицького університету. 2018. Lii+220 с.
19. Рікер П. Сам як інший. Пер. з фр. 2-е вид. Київ: Дух і літера. 2002. 456 с.
20. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. Пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук. Київ: Основи. 2001. 835 с.
21. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 206–216.
22. Федорика Д. Філософія дару: збірник есеїв. Пер. з англ. О. Панич. Львів: Видавництво Українського католицького університету. 2017. 248 с. (Серія «Антологія персоналістичної думки». Випуск 4).
23. Франкл В. Людина у пошуках справжнього сенсу: психолог у концтаборі. Пер. з англ. О. Замойська. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2016. 160 с.
24. Фрейд З. Я та Воно. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 293–302.
25. Фромм Е. Втеча від свободи. Пер. з англ. М. Яковлев. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2019. 288 с.
26. Фромм Е. Мати або бути? Пер. з англ. Г.В. Яновська. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2020. 304 с.
27. Фуко М. Наглядати й карати. Пер. з фр. П. Тарашука. 2-е вид. Київ: Комубук. 2020. 452 с.
28. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер. з англ. Т. Сахно. Київ: Наш Формат. 2020. 192 с.
29. Харарі Ю.Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Пер. з англ. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2016. 544 с.
30. Харарі Ю.Н. Номо Deus. Людина божественна: За лаштунками майбутнього. Пер. з англ. Київ: Book Chef. 2018. 464 с.
31. Хейлз К.Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці. Пер. з англ. Київ: Ніка-Центр. 2013. 426 с. (Серія «Зміна парадигм»).
32. Шаап С. Мстива отрута. Ріст невдоволення. Пер. з нідерландської С. Святенка. Київ: Видавництво Жупанського. 2015. 224 с.
33. Швейцер А. Культура і етика. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 609–621.
34. Шелер М. Місце людини в Космосі. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 261–269.

Додаткова:

1. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Навч. посібн. За ред. Г.І. Волинки. 3-є вид. Київ: Каравела. 2021. 368 с. (Серія «Українська книга»).
2. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія. Навч. посібн. За ред. Г.І. Волинки. 3-є вид. Київ: Каравела. 2021. 464 с. (Серія «Українська книга»).
3. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 1. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 3-є вид. Київ: Дух і літера. 2011. 567 с.
4. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 2. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2011. 488 с.
5. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 3. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2013. 328 с.
6. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 4. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2016. 440 с.
7. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В.І. Ярошовця. 2-є вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
8. Кремень В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. Київ: Книга. 2005. 528 с.
9. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини. Навч. посіб. Київ: Абрис. 1995. 336 с.
10. Пазенок В.С. Філософія: Навч. посіб. Київ: Академвидав. 2008. 280 с.
11. Подольська Є.А. Філософія: Підручник. Київ: Фірма «Інкос»; Центр навчальної літератури. 2006. 704 с.
12. Саух П. XX століття: Підсумки. Київ: МП Леся. 2009. 284 с.
13. Табачковський В., Булатов М., Хамітов Н. Філософія: світ людини: Курс лекцій: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Либідь. 2003. 432 с.
14. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. 621 с.
15. Філософія. Підручник. За заг. ред. В. Кременя, М. Горлача. Харків: Прапор. 2004. 736 с.
16. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. Пер. з нім. В. Кебуладзе. 2-є вид. Київ: Дух і літера. 2020. 544 с.